# ACŢIUNEA CIVILĂ ÎN PROCESUL PENAL

*Valeria RADUCAN*

CZU:343.13:347.922 valeriaraducan777@gmail.com

*By committing an act provided by the criminal law, in many cases both material damages and moral damages, are generated. Joining the mixed civil action system, the victim has the opportunity to request the compensation of the caused damages, by introducing a civil action in the criminal process, which highlights the importance of this institution. Moreover, the exercise of civil action in the criminal process, is marked by different particularities, the approach of which is pursued in this study.*

Încălcarea normelor juridice dă naştere unui conflict de drept între făptuitor sau făptuitori şi cel sau cei ale căror interese legitime au fost vătămate. Soluționarea acestui conflict revine organelor abilitate ale statului în funcție de domeniul din care face parte norma juridică încălcată [1]. Aducerea conflictului de drept în fața justiției reclamă existența unui argument adecvat sau, altfel spus, presupune existența unui mijloc legal exercitabil în limitele și în conformitate cu prevederile legale. Acest argument sau acest mijloc legal este acțiunea în justiție [2]. Prin urmare, acțiunea în justiție reprezintă nu altceva decât un concept generalizat ce exprimă o totalitate de mijloace procesuale prin intermediul cărora este posibilă tragerea la răspundere juridică a persoanei care a săvârşit o faptă ilicită.

Acțiunea civilă, în calitate de noțiune juridică, nu cunoaşte o definiție unitară, aceasta fiind abordată distinct de către autori. Potrivit unei păreri, acțiunea civilă este ansamblul mijloacelor procesuale prin care se poate realiza protecția juridică a drepturilor și intereselor civile ocrotite de lege [3]. Într-o altă abordare, remediul procesual care serveşte la aducerea raportului de conflict civil delictual în fața organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată este acțiunea civilă [4].

Stabilirea obiectului acțiunii civile în cadrul procesului penal declanşează discuții, neexistând o opinie unanimă pe care ar împărtăși-o toți autorii domeniului de specialitate respectiv. Într-o opinie, acțiunea civilă are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului, precum și a părții responsabile civilmente. Tragerea la răspundere civilă a subiecților menționați mai sus se concretizează în obligarea lor la repararea pagubei pricinuite prin infracțiune [5]. Potrivit unei alte păreri, obiectul acțiunii civile nu este tragerea la răspundere civilă a inculpatului și/sau părții civilmente responsabile. De altfel, încă din perioada interbelică se arăta în literatura de specialitate că acțiunea civilă are ca scop repararea daunelor cauzate părții lezate prin infracțiune [6]. Analizând prevederile CPP RM vom observa că nu există o normă prin care s-ar reglementa în mod expres obiectul acțiunii civile în cadrul procesului penal, motiv pentru care se lasă loc de interpretări pe marginea subiectului respectiv. Potrivit art.219 alin.(2) CPP

RM, persoanele fizice sau juridice cărora le-a fost cauzat prejudiciu nemijlocit prin acțiunile interzise de legea penală pot intenta acțiune civilă **referitor la despăgubire** prin: 1) restituirea în natură a obiectelor sau a contravalorii bunurilor pierdute ori nimicite în urma săvârşirii faptei interzise de legea penală; 2) compensarea cheltuielilor pentru procurarea bunurilor pierdute ori nimicite sau restabilirea calităţii, aspectului comercial, precum şi repararea bunurilor deteriorate; 3) compensarea venitului ratat în urma acţiunilor interzise de legea penală; 4) repararea prejudiciului moral sau, după caz, a daunei aduse reputaţiei profesionale. Conform opiniei împărtășite de Ababei Eduard, obiectul acțiunii civile în procesul penal îl reprezintă cerința juridico–materială a părții civile față de învinuit sau față de persoanele care poartă răspundere materială pentru acțiunile învinuitului, referitor la repararea prejudiciului material și compensarea daunei morale [7]. Această abordare este o reflecție și continuitate a normei din CPP RM, prin care, în mod indirect, se exprimă obiectul acțiunii civile și formele de despăgubire a părții interesate.

Înaintarea acțiunii civile în procesul penal este posibilă cu respectarea cumulativă a unor condiții specifice, care se reflectă și în cadrul unei recomandări a CSJ [8]. Astfel, tragerea la răspundere civilă poate avea loc cu respectarea cumulativă a următoarelor condiții: a) infracțiunea să fi produs prejudiciul; b) între infracțiunea săvârșită și prejudiciul reclamat să existe un raport de cauzalitate; c) prejudiciul trebuie să fie cert; d) prejudiciul să nu fi fost reparat; e) să existe manifestare de voință a celui vătămat de a fi despăgubit.

*Într-o speță, Colegiul Penal al Curții de Apel a lăsat fără soluționare acțiunea civilă, argumentând că, spre deosebire de acțiunea civilă exercitată în procesul civil, cea exercitată în procesul penal dispune de anumite condiții de exercitare, una dintre aceste condiții fiind manifestarea de voință din partea celui vătămat de a fi recunoscut în calitate de parte civilă. Această manifestare de voință este o condiție specifică exercitării acțiunii civile în procesul penal, iar ea se realizează prin constituirea ca parte civilă. Condiția are în vedere caracterul disponibil al acțiunii civile, în lipsa acestei manifestări de voință exprese procesul penal rezolvând numai latura penală a cauzei. (...) Concomitent, din materialele cauzei, Colegiul penal constată cu certitudine că succesorul legal al părții vătămate atât în cadrul urmăririi penale, cât și ulterior pe parcursul examinării cauzei penale în fond de către instanța de judecată, până la etapa finisării cercetării judecătorești nu a solicitat recunoașterea sa în calitate de parte civilă și nici nu a înaintat în modul stabilit la art.219 alin.(1) Cod de procedură penală o acțiune civilă, din care considerente înaintarea acțiunii civile de către succesor în instanța de apel este inadmisibilă* [9].

Persoana fizică care are capacitate deplină de exercițiu și persoana juridică au posibilitatea de a-și valorifica pretențiile civile fie prin exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, fie prin exercitarea acțiunii civile în afara procesului penal, fie în instanța civilă [10]. Totuși, exercitarea acțiunii civile în procesul penal este limitată până la un anumit moment al procesului penal, așa cum rezultă din prevederile CPP RM. Conform art.221 alin.(1), acțiunea civilă în procesul penal se intentează în orice

moment de la pornirea procesului penal, până la terminarea cercetării judecătorești. Reieșind din caracterul accesoriu al acțiunii civile exercitate în procesul penal și luând în considerare principiul soluționării cauzelor penale cu respectarea termenului rezonabil, considerăm că ar fi corectă limitarea posibilității de înaintare a acțiunii civile până la începerea cercetării judecătorești din varii motive: evitarea tergiversării procesului, disciplinarea participanților la proces, respectarea termenului rezonabil de soluționare a cauzelor penale. Această modalitate de reglementare o considerăm în acord cu scopul procesului penal, astfel încât orice persoană vinovată de comiterea infracțiunilor trebuie să fie pedepsită potrivit legii într-un termen rezonabil.

În urma studiului efectuat pe marginea subiectului respectiv, am ajuns la următoarele concluzii importante: 1) doar încălcarea unei norme penale poate genera dreptul de exercitare a acțiunii civile în procesul penal; 2) caracterul accesoriu al acțiunii civile în procesul penal semnifică posibilitatea exercitarea acesteia, doar cu respectarea normelor procedural–penale; 3) acțiunea civilă în procesul penal este reglementată prioritar de normele procedural–penale, iar normele de procedură civilă cunosc o aplicabilitate subsidiară; 4) pentru înaintarea acțiunii civile în procesul penal, este esențială respectarea cumulativă a unor condiții specifice, reieșind din contextul exercitării acesteia; 5) acțiunea civilă poate fi înaintată în orice moment de la începerea procesului penal până la terminarea cercetării judecătorești, respectiv în fața organului de urmărire penală sau în fața instanței de judecată.

**Referințe:**


1. PARASCHIV,C.-S. *Drept Procesual Penal*. București: Lumina Lex, 2002, p.109.
2. THEODORU,G., CHIȘ, I.-P. *Tratat de Drept procesual penal.* Ediția a 4-a. București: Hamangiu, 2020, p.116.
3. BOROI, G., RĂDESCU, D. *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, București: ALL, 1994, p.97 *apud:* Elena Belei ș.a. *Drept procesual civil. Partea Generală.* Chișinău, 2018, p.241.
4. ABABEI, E. *Teoria și Practica ocrotirii procesual-penale a proprietății*. Chișinău: Lexon-Prim, 2022, p.127.
5. MREJERU, T. *Drept procesual penal.* București: SYLVI, 2001, p.39.
6. TANOVICEANU, I. *Tratat de Drept și Procedură penală.* Vol.IV, ed. a 2-a. Ed. Curierul Judiciar, 1912, p.107, *apud:* Mihail Udroiu. *Sinteze de Procedură penală. Partea Generală.* Vol.I, ed a 2-a. București: C.H. Beck, 2021, p.92.
7. ABABEI, E. *Op.cit*., p.134.
8. Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr.39 din 24.04.2013 „Cu privire la procedura încasării cheltuielilor judiciare, la soluționarea acțiunii civile, în procesul penal".
9. Decizia Curții de Apel Bălți din 22.11.2022, dosarul nr.1a-736/2022.
10. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. Ediția a III-a, revizuită și adăugită, 2021, p.352.


*Recomandat*
***Tatiana VÎZDOAGĂ,** dr., conf. univ.*